

**You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Między religią a postępem – indyjskie kontrasty edukacyjne

Author: Natalia Spora

Citation style: Spora Natalia. (2022). Między religią a postępem – indyjskie kontrasty edukacyjne. W: E. Kulas (red.), "Deficyty edukacji - diagnoza kulturowa" (S. 79-96). Katowice : Morgenroth

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

Natalia Spora

Uniwersytet Śląski w Katowicach

studentka pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej

Między religią a postępem – indyjskie kontrasty edukacyjne

Abstrakt: Na przełomie wielu tysięcy lat w Indiach umocniła się kultura oparta o religijną i kastową tożsamość, co miało wpływ na edukację. Kolonizacja brytyjska, a także późniejszy rozwój globalizacyjny spowodował zmiany w modelu edukacji. Obecnie Indie są drugą światową potęgą pod względem potencjału intelektualnego. Pomimo niejednokrotnie niskiego statusu materialnego kultura stawia na rozwój gospodarki oraz kształcenie na możliwie najlepszym poziomie. Z drugiej strony jest to nadal kraj, gdzie rola kobiety jest tradycyjnie związana z domem i opieką nad dziećmi, a dzieci w niższych kastach traktowane są użytecznie jako pomoc w pracach domowych, czemu towarzyszy analfabetyzm. Kraj ten pomimo szybkiego tempa rozwoju kultury edukacyjnej nie rezygnuje z siły tradycji, w tym z przywiązania do tradycyjnej koncepcji

rodziny, dziecka czy kobiety. Celem artykułu jest ukazanie jak wzorce kulturowe; w tym religijne, przenoszone z pokolenia na pokolenie, mają współcześnie wpływ na młode osoby, które dążą do rozwoju edukacyjnego.

Słowa kluczowe: Indie, model edukacji, kasty, rozwój kultury edukacyjnej

Abstract: Throughout many thousands of years, a culture based on religious and caste identity has grown in India, impacting education. British colonization, as well as the subsequent globalization development, caused changes in the model of education. Currently, India is the second world power in terms of intellectual potential. Despite the often low material status, culture focuses on economic development and teaching at best possible level. On the other hand, it is still a country where the role of women is traditionally associated with the home and childcare and where children in lower castes are usefully used as housework helpers, accompanied by illiteracy. Despite the rapid development of educational culture, this country does not give up the power of tradition, including attachment to the traditional concept of family, children, or women. The article aims to show how cultural patterns are; including religion, passed down from generation to generation, today impact young people who strive for educational development.

Keywords: India, education model, castes, development of educational culture

Wstęp

Edukacja jest obecna w życiu każdego. Zajmuje w kulturze dane jej miejsce i odzwierciedla sposób spostrzegania przez kulturę rzeczywistości. Wymogi współczesnej kultury wpływają na proces edukacji (Bruner, 2006, s. 27). W szeroko pojętej edukacji danego kraju niezbędne jest skierowanie uwagi na lokalne, kulturowe uwarunkowania systemu edukacyjnego (Redcliffe-Maud, 1973). Gdy zagłębimy się w historię i kulturę kraju jesteśmy w stanie zrozumieć, co tak naprawdę na przestrzeni lat wydarzyło się i dlaczego wygląda tak, a nie inaczej. Dlatego kwestia poznania jest ważna w rozważaniach na tematy kultury oraz edukacji. Indie to kraj, który pomimo postępu techniki jest krajem z ogromnym odsetkiem analfabetyzmu. To kraj, w którym jest wiele kontrastów. Dominuje w nim religia i konserwatywne światopoglądy przenoszone z pokolenia na pokolenie. Jest to kraj dwóch różnych, zupełnie odrębnych od siebie światów. Z jednej strony piękne, bogate ulice rodem z Bollywood, a z drugiej biedne, patologiczne slumsy. Podział administracyjny Indii to 28 stanów

i 7 terytoriów związkowych. Indie są niepodległym państwem od 1947 roku. W użyciu występuje około 800 języków, wraz z dialektami około 1700, z czterech grup językowych: indoeuropejskiej, drawidyjskiej, austroazjatyckiej i chińskotybetańskiej (Pietkiewicz-Pareek, 2021). Hindi jest językiem urzędowym, angielski zaś tzw. językiem pomocniczym. Pomimo oficjalnego zniesienia kast, są one nadal obecne. Człowiek kasty nie wybiera, gdyż jest ona dziedziczona, a człowiek na jej podstawie jest oceniany w późniejszym życiu. Pojęcia związane z kastowością to *dharma* i *karma* (Górak-Sosnowska, 2009). Pierwsze to obowiązki wynikające z miejsca w społeczeństwie i etapu życia. Karma to suma popełnionych uczynków, decydujących o charakterze następnego wcielenia w łańcuchu reinkarnacji. Samą kastowość można podzielić na cztery klasy: warna – ze względu na kolor skóry; bramini, czyli uczeni i kapłani; kszatrijowie – władcy i wojownicy oraz najniżej ułożeni w hierarchii – wajsjowie oraz śudrowie. Najniższa kasta zajmuje się głównie rzemiosłem, rolnictwem i handlem (Zaborowska, 2006, s. 78).

Systemy edukacyjne

A jak to wygląda z edukacją? System edukacyjny kładzie nacisk głównie na nauczanie wyższe oraz

techniczne. Nauczanie podstawowe jest mniej brane pod uwagę, co powoduje późniejsze problemy z pisaniem czy czytaniem u wielu dorosłych, co przyczynia się do rozległego analfabetyzmu.

Pomimo ostrych różnic społecznych między mieszkańcami kraju, wszystkie dzieci mają możliwość uczenia się w Indiach. Bezpłatną edukację na poziomie średnim gwarantuje państwo. Trzeba jednak pamiętać że to władze stanowe mają względną autonomię decyzyjną na polu szkolnictwa, co prowadzi do nierównomiernego rozwoju oświaty w poszczególnych regionach Indii. Jednak, czy w związku z coraz większym przyrostem naturalnym kraj ten nie zaczął stawiać na ilość, a nie jakość? System ten często pomija mniejsze wioski oraz dzieci z niepełnosprawnościami, a ludzie kształcą się w kierunku zawodu, którego nie będą mieli możliwości wykonywania w swoim kraju. W szkołach publicznych nauczyciele nadal stosują dotkliwe kary na uczniach. Pomimo zakazu bicia czy stosowania kar cielesnych w Indiach, w większości szkół nadal jest to praktykowane, a uczniowie za najmniejszą rzecz mogą zostać skarceni, co łączy się z pogwałceniem praw dziecka. Zazwyczaj nauczyciel traktuje to jako formę dyscyplinarną. Dzieci, zwłaszcza z biedniejszych rodzin, nierzadko chcą osiągać wysokie efekty nauki. Niektóre szkoły

decydują się ukazać najwybitniejsze dzieci na plakatach wiszących przed placówką edukacyjną. Jest to duże wyróżnienie dla dziecka, jak i dla rodziny. Wakacje szkolne w Indiach są stosunkowo krótkie. Czas odpoczynku przypada na grudzień i czerwiec. W czasie wakacji letnich, które trwają cały miesiąc, w szkołach otwierane są obozy dla dzieci. Podczas roku szkolnego często odbywają wycieczki w miejsca sakralne.

Edukacja na wiejskich obszarach Indii jest oceniana inaczej niż w środowisku miejskim. Wskaźniki ukończenia są niższe (Kieniewicz, 1980). W szkołach istnieje niezrównoważony stosunek płci, gdzie 18% mężczyzn kończy szkołę średnią w porównaniu z zaledwie 10% kobiet. Obszary wiejskie już od wieku XIX były uważane za mniej ważne. Na ogół uważano, że na wsi masowe wykształcenie nie jest potrzebne. Szkoły wiejskie pozostawiono własnemu losowi (Kieniewicz, 1980, s. 591).

Kosztowną opcją jest również szkoła prywatna, do której rodzice mogą zapisać dziecko. Trzeba pamiętać jednak, że większość rodzin hinduskich jest wielodzietna, co wpływa na to, że mało osób decyduje się na posyłanie dzieci do tego typu szkoły, jedynie te dobrze usytuowane rodziny z wysokich kast mogą zapewnić dziecku taką edukację.

Indie to kraj gdzie każda szkoła ma swój własny, spersonalizowany kolorem bądź krojem mundurek. Jest to nieodłączna część tradycji szkoły. Są to najczęściej jednakowe koszule, spódniczki dla dziewcząt czy spodnie dla chłopców. W wielu krajach noszenie mundurka symbolizuje elitarność lub poziom, który reprezentuje dana szkoła. Dziecko spędza w nim czas w szkole, ale i w trakcie wycieczek pozaszkolnych. W Indiach jest to pewnego rodzaju duma. Nosząc taki mundurek, ludzie mogą zobaczyć, że dziecko uczęszcza do szkoły, kształci się, a przez specyfikę mundurku mogą rozpoznać nawet do jakiej szkoły dziecko chodzi. Nie należy jednak zapominać, że jest to spory wydatek, zwłaszcza dla biednych rodzin.

W Indiach szkolnictwo wyższe definiuje się jako kształcenie w grupie wiekowej między 18. a 24. rokiem życia i jest finansowane przez rząd. Zapisy kobiet stanowią od 24 do 50% zapisów na studia wyższe. Tylko jedna trzecia studentów kierunków ścisłych i 7% studentów inżynierii to kobiety.

Duży wpływ na edukację mieli Anglicy w XIX wieku. To oni wprowadzili szkoły na kształt europejski, do których mogli uczęszczać ludzie o korzeniach angielskich lub o korzeniach chrześcijańskich. Zaczęli wprowadzać szkoły angielskie, które nie były przyjaźnie zaakceptowane wśród ludności, która uważała to za atak na ich

tradycje. Było to również odbierane za pogardę w stosunku do religii oraz osiągnięć duchowych. To właśnie dziewiętnastowieczny brytyjski pogląd na wiedzę przedkładał indywidualne, naukowe, uniwersalne i moralne cele edukacji ponad cele społeczne i kulturowe.

Religijne przekonania w XXI wieku

Należy pamiętać, że w kraju tym największą część kultury stanowi Religia, która jest bardzo obszerna. Ludzie wierzą w wiele bogów i bóstw. Struktura religijna w Indiach jest niezwykle skomplikowana, ponieważ w granicach jednego państwa zmyją wyznawcy wielu różnych religii: hinduizmu (80%), islamu (13%), chrześcijaństwa (2,3%), sikhizmu (1,8%), buddyzmu (0,7%) i judaizmu (0,5%) (Pietkiewicz-Pareek, 2021, s. 26). Każda z tych grup kultury ma odrębne zwyczaje i tradycje. Ma to swoje odzwierciedlenie w typach placówek edukacyjnych prowadzonych przez duchownych przy klasztorach, świątyniach czy meczetach (Pietkiewicz-Pareek, s. 26, 2021).

Religia ma od wieków ogromne znaczenie w wychowaniu. Pomimo edukacji świeckiej, najważniejszą rolę odgrywało wychowanie religijne. Niegdyś to właśnie duchowni byli wykształceni i to on zajmowali się literaturą i językiem. Wychowanie

religijne wpływa na życie, sztukę, filozofię, ale także i na edukację ludzi. Specyfika cywilizacji indyjskiej zawiera się w jej systemie społecznym i systemach filozoficzno-religijnych, w koncepcji świata. Przechodzi to na praktykę religijną, odbywającą się w placówkach edukacyjnych, gdzie przed lekcjami dzieci się modlą.

Religia i przekonania nie zmieniają się również wobec kobiet. W rodzinie pożądany jest syn, kobieta jest obciążeniem finansowym. Indie to kraj, w którym obecny jest patriarchat, co wiąże się z władzą mężczyzn i tradycją wydania młodej, nieletniej kobiety za męża i przenosinami do rodziny męża. Często są to młode kobiety, które nie ukończyły jeszcze szkoły, gdyż panuje przekonanie, że zamążpójście przed osiągnięciem dojrzałości płciowej daje gwarancję czystości. Podstawowym przeznaczeniem kobiety w tradycji hinduskiej było zamążpójście i wykonywanie obowiązków z niego płynących (Piwko, 2012). Wczesne znalezienie męża przez rodzinę hamuje edukację dziewcząt. Życie w tradycyjnej indyjskiej wiosce nie zachęca dziewczyny do nauki, a edukację córki lub synowej uważa się za niepotrzebną. Ich późniejszym zadaniem jest praca w domu i zajmowanie się rodziną.

Rzadko kiedy młoda kobieta przeciwstawia się panującym zasadom i na ogół nie wraca już do

etapu nauczania. Odbija się to na niepiśmienności wśród kobiet, zwłaszcza na terenach wiejskich (Pietkiewicz-Pareek, 2021). Jednak zapotrzebowania na rynku pracy są odmienne, gdyż to właśnie kobiety z obszarów wiejskich częściej znajdują pracę w przeciwieństwie do kobiet z obszarów miejskich, niejednokrotnie wykształconych, które są bezrobotne.

Nawet w obecnych czasach jest to problematyczne, jednak coraz częściej mężczyźni dostrzegają i rozumieją konieczność przemiany statusu kobiet, by jego żona i córki cieszyły się poszanowaniem. Młode kobiety to w oczach Europejczyka jeszcze dzieci, którym odebrano dzieciństwo i możliwości kształcenia. Ich zadaniem jest zajmowanie się potomstwem, zwłaszcza przed ich pójściem do szkoły, ze względu na to, że przedszkola nie są popularną placówką edukacyjną w tym kraju. Ponadto wykształcone kobiety z klasy wyższej rzadziej niż niewykształcone kobiety z klasy niższej wchodzi na rynek pracy. Obecnie nacisk w systemie edukacji położono na rozbudowę centrów zawodowych dla dziewcząt oraz szkół podstawowych, średnich i wyższych, a także placówek wiejskich i miejskich.

Powszechny analfabetyzm od najmłodszych lat

Nie jedna osoba spotkała się z pojęciem analfabetyzmu, ale w naszym codziennym życiu nie napotykammy zbyt często jego konsekwencji. Analfabetyzm, czyli brak umiejętności czytania i pisania, można podzielić na analfabetyzm wtórny i pierwotny (*Analfabetyzm, 1997–2022*). W Indiach wśród kontrastów społecznych analfabetyzm jest powszechnie spotykany. Największy odsetek analfabetyzmu stanowią ludzie mieszkający na wsi oraz kobiety, mają tu znaczenie też kasty, do których przynależą rodziny. W biedniejszych domach dzieci nie mają tyle czasu na naukę, są pomocą w domu oraz w polu. To właśnie w czasie, kiedy rozpoczynają się prace na polach występuje najwięcej absencji w szkołach. Jednak w Indiach dzieci chodząc do pracy zaniedbują szkołę, a czasem nawet nie zaczynają do niej uczęszczać. Jak wspomniałam powyżej, nikt nie rozpacza nad złym traktowaniem dzieci – tak jest i w tym przypadku. Dzieci wykonują ciężką pracę fizyczną, zaniedbując naukę. Dziecko w ubogiej rodzinie jest postrzegane jako dodatkowa para rąk do pracy w polu bądź w domu. Rodzina nie naciska wówczas na edukację dziecka. Wychowanie odbywa się wówczas w kierunku wytworów rzeczy na handel, ale i stawia się na ciężką pracę dziecka. Są to

niejednokrotnie nielegalne prace, wykorzystujące dziecko i naruszające jego prawa. Wpływa to na mocno rozwinięty analfabetyzm tego kraju, ale także na późniejsze bezrobocie.

Można jednak spotkać się z określeniami, że każdy, kto ukończył siedem lat i potrafi czytać i pisać ze zrozumieniem w dowolnym języku, jest piśmienny. Stan Kerala ma najwyższy wskaźnik alfabetyzacji 93,91%, a Radżastan najniższy. Ogólny analfabetyzm wynosi około 80% ludzi dorosłych. Jednak indyjski rząd stara się wychodzić naprzeciw analfabetyzmowi, który zwłaszcza jest obecny u kobiet. Saakshar Bharat Women's Literacy Mission (*Saakshar Bharat Mission, India, 2016*) jest tego przykładem – jej celem jest zmniejszenie o połowę analfabetyzmu wśród kobiet. Od 1947 roku rząd Indii stara się zachęcać dziewczęta do uczęszczania do szkoły poprzez programy obiadowe, bezpłatne książki i mundurki. Pomimo promowania edukacji przez państwo, jest to nadal kraj silnie zakorzeniony w kulturowych i religijnych wzorcach damsko-męskich. Ludzie wolą zająć się domem, kierować się tym jak zostali wychowani. Nawet w momencie skończenia szkoły wybierają pracę na roli. Również niektóre pomysły nie są akceptowalne dla biednych ludzi w Indiach, a inwestycje dokonywane przez rząd czasami przynoszą niewielkie rezultaty. Rząd wraz z organizacjami wychodzi naprzeciw fali osób

niepiśmiennych i dzięki ich zaangażowaniu powstają projekty takie jak Narodowa Misja na Rzecz Piśmienności.

I choć Indie przykładają dużą wagę do edukacji polegają one na organizacjach czy pomocy z zewnątrz. W wioskach możemy napotkać szkoły, które nie mają lokalnych nauczycieli, a w szkole dzieci siedzą na ziemi i uczą się przez praktykę. Wiele takich placówek wraz z kadrami nauczycielską zapewnia organizacje takie jak UNICEF, dzięki której mogą otwierać się lokalne placówki doksztalające. Lepsze działania na gruncie lokalnym umożliwiają organizacje pozarządowe, wolontariusze i pracownicy społeczni. Organizacje zmieniają świadomość odnośnie edukacji, jej celów, tego, co można osiągnąć dzięki niej oraz popularyzują wiedzę, że edukacja jest podstawowym prawem człowieka. Jednak w placówkach, gdzie panuje rygor nie każdy będzie patrzył na potrzeby ucznia. Nie edukuje się ich o prawach ucznia, więc zachowanie wychowawców jest dla nich czymś normalnym. Kiedy uczniowie hinduscy są biedni, głodni czy dyskryminowani, to ich postawy i aspiracje oraz oczekiwania wobec kształcenia mogą ulec wypaczeniu, co w rezultacie doprowadzi do porzucenia szkoły (Pietkiewicz-Pareek, 2021, s. 59). Dzieci te nie są skłonne do

proszenia o pomoc, a nauczyciele nie przejmują się losem dziecka w domach rodzinnych.

Niekiedy można usłyszeć, że „bez poczucia podboju staliśmy się bardzo dynamiczną gospodarką. To bardzo wyjątkowe osiągnięcie, które musimy przywrócić na ten świat” (Sadhguru, 2022). Cechy charakterystyczne cywilizacji indyjskiej są związane nie tyle z samym istnieniem równowagi ekologicznej, ile z wysiłkiem społeczeństw, by tę równowagę utrzymać. Społeczeństwa w Indiach formowały się w różnych środowiskach, podlegały różnym bodźcom zewnętrznym i wytworzyły różne kultury (Kieniewicz, 1980). To właśnie ten kraj i jego historia pokazują jak cywilizacja i gospodarka przeżywają postęp i zacofanie. Z jednej strony ludzie chcą kształcić się i stawiają na przemysł, rozwój technologii, a z drugiej strony panuje powszechny analfabetyzm.

Zapóźnienie jednak ma miejsce od czasów uzyskania niepodległości w 1947 roku. To rezultat utraty równowagi ekologicznej i podporządkowania kolonialnego, niezdolności systemu społecznego do przekształcenia się stosownie do nowej sytuacji i znalezienia odpowiedzi na wyzwanie środowiska (Kieniewicz, 1980, s. 764). Osiągnięcie niepodległości przez kraj pełen kontrastów pokazało, że uformowanie się narodu skutkuje w życiu gospodarczym, ale i codziennym problemami,

napięciami i anomaliami. Społeczeństwo mimo, iż przeżywało intensywny rozwój, nie rozwijało się równomiernie, niższe kasty były pozbawione możliwości posiadania własnych ziem. Rolnicy nie mieli prawa do ziemi, na której pracowali na rzecz innych osób, którym nie zabrano możliwości posiadania terytorium (Zaborowska, 2006, s. 32).

Jednak pomimo kontrastów, analfabetyzmu, biedy czy nastawienia na konserwatywną kulturę, nie można pominąć dynamiki systemowego kształcenia edukacyjnego, które jest wysoko postawione. Kraj ten z roku na rok staje się potęgą edukacji.

Uniwersytety prowadzą zajęcia w języku angielskim, by ułatwić cudzoziemcom studiowanie. Na liście „Times Higher Education” wśród 100 najlepszych uniwersytetów na świecie znalazły się: Indian Institutes of Science, Indian Institutes of Technology oraz JSS Academy of Higher Education and Research (*World University Rankings 2022*). Indie starają się wprowadzać reformy pozwalające na lepszy poziom kształcenia dla każdego. Warunkiem są zdane egzaminy po klasie dwunastej. Uczniowie mają możliwość uczęszczania na uczelnie wyższe, ale i na uczelnie techniczne. To właśnie wykształcenie techniczne jest obecnie najbardziej powszechne w edukacji młodych ludzi. Mają oni tym samym

większe szanse na znalezienie pracy niż po kierunku humanistycznym. Na uniwersytetach technicznych informatyka jest rozwinięta na skalę światową, a absolwent może znaleźć pracę na całym świecie. Jednak nawet uczelnie nie rezygnują z aspektów religijnych czy politycznych.

Zakończenie

W powyższym artykule chciałam przybliżyć to, jak pomimo postępu kulturowego na świecie nadal obecne są anomalie edukacyjne. Indie to kraj, który staje na czele rozwoju w obecnym świecie, lecz nadal boryka się ze stereotypami, hierarchią, zaniechaniem praw oraz zaniedbaniami w nauczaniu. Dorośli wychowują swoich podopiecznych, przekazując odziedziczoną kulturę i tradycje patriarchalne, które wynieśli z domu, uważając je za wzorcowe. Wychowanie edukacyjne stanowi drugorzędną kwestię w wielu domach, chociaż rząd, organizacje pozarządowe czy wolontariusze promują edukację, to kultura i lokalne podejście jest trwalsze niż społeczne projekty.

Bibliografia

Analfabetyzm [hasło], 1997–2022. Encyklopedia PWN,
<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/analfabetyzm;3869021.html> [dostęp: 17.03.2022].

Górak-Sosnowska K., red., Grącik-Zajączkowska M., Kobyłka A., Markowska-Manista U., Rybaczyk A., 2009: *W stronę rozwoju. Drogi Azji i Afryki*. Wydawnictwo Ibidem, Łódź.

Hanemann U., red., 2017: *Saakshar Bharat Mission, India*. UNESCO Institute for Lifelong Learning, <https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/saakshar-bharat-mission-india> [dostęp: 17.03.2022].

Kieniewicz J., 1980: *Historia Indii*, Wydawnictwo Ossolineum, Wrocław.

Pietkiewicz-Pareek B., 2021: *Analfabetyzm w Indiach. Źródła, dynamika, programy przemian i działania naprawcze*. Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego.

Piwko A. M., 2012: *Kobieta w tradycji hinduskiej*, Nurt SVD, wyd. spec., s. 27–41.

Sadhguru, 2022: [wpis],
<https://twitter.com/sadhgurujv/status/1010553404589068290?lang=ar-x-fm> [dostęp: 17.03.2022].

Taboł S., 2010: *Edukacja a kultura szkoły*, Uniwersytet Ostrawski.

World University Rankings 2022, Times Higher Education,
<https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2022> [dostęp: 17.03.2022].

Zaborowska J., red., 2006: *Indie, podróże marzeń*. Wydawnictwo Mediaprofit, Warszawa.